

Normatieve discussie in strategievorming

Het belang van kennis over oorlog en strategie is op 11 november helder uiteengezet door commodore prof. dr. Osinga in zijn oratie tijdens de ambtsaanvaarding van de KVBK-leerstoel War Studies aan de Universiteit Leiden.¹ Sinds het zogeheten gouden tijdperk van Strategic Studies tijdens de Koude Oorlog staat ons vakgebied voor een uitdagende opgave. Vanaf de val van de Berlijnse Muur zijn we *de facto* altijd in oorlog geweest. We beseffen dit alleen onvoldoende en in het huidige postmoderne denken lijken we het zelfs te ontkennen. Moskos e.a. beschreven bijvoorbeeld een proces van ‘debellicozation’, dat heeft geleid tot *security communities*, regio’s waar oorlog niet langer wordt beschouwd, noch overwogen als legitiem middel ter conflict-beslechting.² Dit denken komt mogelijk voort uit een gebrek aan begrip en kennis, maar ook het onvoldoende kunnen duiden van het wisselende succes van militaire interventies. Juist daardoor is het noodzakelijk dat de krijgswetenschap zich blijft ontwikkelen en verrijken, om zo de huidige complexe wijze van oorlogvoering en strategische uitdagingen te begrijpen, en de complexe *nature of war* te kunnen uitleggen aan politici en samenleving.

De *Militaire Spectator* vervult naast andere media een belangrijke rol in deze wetenschap. De redactie is dan ook verheugd in deze editie drie artikelen over strategie te kunnen aanbieden. Ieder behandelt één van de strategische elementen *ways, ends and means*. Van den Berge schrijft over strategische besluitvorming bij gewapende niet-statelijke actoren in het Midden-Oosten. Kennis over strategievorming bij onze

tegenstanders mag immers niet ontbreken. Van den Berge gaat vooral in op de strategische doelstellingen (*ends*), die wel of niet rationeel van aard zijn. Het artikel van Geveke, ‘Klaar zijn voor hyperwar’, gaat over de transformatie-strategie voor Defensie in de samenleving. Begrip van technologie en hoe deze zich ontwikkelt is een onlosmakelijk onderdeel van het strategische element ‘middelen’ (*means*). Ten slotte laat Pijpers, in het artikel ‘The King of Yoghurt. The realities of the persistent Libyan conflict’, zien hoe een strategie zich gedurende een conflict ontwikkelt, hoe externe partijen deze beïnvloeden en hoe Europese landen vanwege de onderlinge belangenverschillen geen methode (*ways*) vinden dit naar eigen hand te zetten.

Bij strategie spelen ook normen en waarden een belangrijke rol. Uiteindelijk gaat die strategie over het beschermen van onze liberale democratie. Toch krijgt deze normatieve invalshoek weinig aandacht. Het lijkt er zelfs op dat Amerikaanse strategen het normatieve deel maar geheel schrappen in het debat. President Trump heeft er weinig mee op en veel Amerikaanse strategie-auteurs lijken zich aan te passen door vooral een pragmatisch vertrekpunt te kiezen.

In zijn boek *On Grand Strategy* (2018) laat Gaddis aan de hand van historische voorbeelden zien dat pragmatisch leiderschap effectiever is dan ideologisch gedreven leiderschap. Reich en Dombrowski betogen in *The end of Grand Strategy* (2017) dat een samenhangend verhaal over *ways, ends and means* een kunstmatige constructie is omdat er geen *one-size-fits-all* bestaat; het zoeken naar de heilige graal van een Single Grand Strategy is daarom zinloos. Een dergelijke benadering heeft echter belangrijke gevolgen. Als er geen Grand Strategy meer is, is er ook geen behoefte meer aan Grand Ideas en centrale waarden of discussie hierover.

1 Cdre. prof. dr. F.P.B. Osinga, *Oorlog en het Schild van Athena. De Waarde van Krijgswetenschappen* (Oratie Universiteit Leiden, 11 november 2019).

2 Charles Moskos, John Allan Williams en David Segal, (red.), *The Postmodern Military. Armed Forces After the Cold War* (Oxford, Oxford University Press, 2000).

Op dit punt lijkt de Amerikaanse strategie-
vorming steeds meer van de Europese te gaan
verschillen. Het Europese buitenlandbeleid is
misschien niet altijd eensgezind of daadkrachtig,
maar wel altijd gestoeld op normatieve begin-
selen en idealen. Natuurlijk moeten we de
Europese daadkracht vergroten, maar als dit
ten koste gaat van onze waarden dan wordt het
kind met het badwater weggegooid. Wat heeft
vechten voor zin als we niet meer weten wat we
beschermen? En is inzet van de krijgsmacht
alleen bedoeld om de eigen identiteit te bescher-
men, of toch ook om die te vormen? En kunnen
de normen zelf niet ook invloed opleveren? De
Gruyter liet bijvoorbeeld zien dat Europese
rechtspraak over de positie van Poolse rechters
en de bescherming van persoonsgegevens door
Google en Facebook effectiever lijkt te zijn dan
directe machtspolitiek.³

Hoewel we onze waarden en normen heel
belangrijk vinden, is het ook lastig hierover te
debatteren. De krijgsmacht heeft als bijzondere
taak de staat te dienen met de inzet van geweld.
Dit vereist bijzondere eigenschappen zoals
discipline, incasseringsvermogen en groeps-
verbondenheid. Daarom zal die krijgsmacht
nooit een een-op-een afspiegeling van die samen-
leving kunnen zijn, maar tegelijkertijd zal de
wijze van vechten consistent moeten zijn met
de waarden die we beschermen.

Deze bijzondere eisen maken de complexiteit van
de opdracht voor de krijgsmacht zoals Osinga die
omschreef nog groter. Maar misschien is het
waarden- en normendebat wel de kern van die
complexiteit en dus reden te meer om dit goed te
begrijpen. De krijgswetenschappen spelen daarin
een belangrijke rol. Debat over de wijze van
oorlogvoering is hierbij essentieel. Het recente
debat in de Tweede Kamer over burgerslachtofferen
in Irak gaf helaas blijk van een politieke
kramp die het doordringen tot de inhoudelijke
kern belemmerde. Sommigen vervormden
politieke kritiek daardoor tot onterechte kritiek
op de professionaliteit van militairen. Des te
belangrijker is het dat militairen en andere
professionals het debat over normatieve zaken
blijven voeren. Onder elkaar, maar bijvoorbeeld
ook aan tafel bij Jeroen Pauw. Zo'n tafel werkt

beter dan de Tweede Kamer. Doorgaan dus met
debat, dat wel degelijk bestaat. Zo zijn Jonathan
Holslag en Ko Colijn het onderling niet altijd
eens, zoals bijvoorbeeld bleek in het *Marineblad*
van oktober 2019, maar beide opiniemakers
kennen een sterk normatief vertrekpunt.⁴ De
afgelopen weken bevatte *NRC Handelsblad* goede
artikelen en debat over hybrid- en cyberwarfare⁵
en tegelijkertijd zijn er over deze onderwerpen
recent meerdere promoties geweest, met onder
meer onderzoek van kolonel Van den Bosch naar
de wijze waarop voor cyberwarfare betere regels
zijn op te stellen.⁶ Hoe beter het betrokken
professionals lukt om dilemma's en mogelijke
keuzes duidelijk te verwoorden, hoe kansrijker
de politieke besluitvorming zal zijn.

Onze politieke cultuur is gestoeld op pragma-
tisme en consensus. Over materiële zaken nemen
we besluiten via uitruil en onderhandelingen en
dit werkt het best achter gesloten deuren.
Waarden zijn echter niet uit te ruilen. Onze
normen vormen de balans tussen verschillende
waarden en zo'n balans vind je alleen door open
debat. Het is gemakkelijk om te denken dat
krijgswetenschap vooral bedoeld is om te
discussiëren over de optimale manoeuvre en dat
de taak van militairen *defending democracy, not
practising it* is. Maar bij de hedendaagse oorlog-
voering komen krijgshandelingen steeds dichterbij
de burger. Oorlogvoering en de te beschermen
waarden raken dan steeds meer verweven, zodat
normatief debat over de wijze van oorlogvoering
steeds belangrijker zal worden en we dit dus
vooral moeten voorzetten. ■

-
- 3 C. de Gruyter, 'Europa, begrijp nu eens: soft power is echte macht', in: *NRC Handelsblad*, 16 november 2019.
  - 4 Ko Colijn, 'Reactie op het artikel 'China: nagel aan de doods-kist van de NAVO?', door Jonathan Holslag en reactie Jonathan Holslag in: *Marineblad*, No. 6 (oktober) 2019.
  - 5 Zie onder meer 'Krijgsmacht onderzoekt inzetten van desinformatie', in: *NRC Handelsblad*, 30 oktober 2019; Niels Roelen, 'In zo'n krijgsmacht wil ik niet dienen', in: *NRC Handelsblad*, 11 november 2019.
  - 6 Zie J. van Haaster, *On cyber: The utility of military cyber operations during armed conflict* (dissertatie Universiteit van Amsterdam, 2019); G.L.C. van den Bosch, *Oorlogvoeren zonder geweld: Onderzoek naar de regels binnen het humanitair oorlogsrecht voor militaire cyberoperaties die de drempel van aanval niet halen* (dissertatie Universiteit van Amsterdam, 2019); J.C. van den Boogaard, *Proportionality in International Humanitarian Law: principle, rule and practice* (dissertatie Universiteit van Amsterdam, 2019).